

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Ondřeje Šmigola
“Politika vlád Margaret Thatcherové vůči střední Evropě”
předkládané v roce 2022 na Ústavu světových dějin FFUK

Vypracoval: Mgr. Jan Váška, Ph.D. (Katedra evropských studií, Institut mezinárodních studií FSV UK)

I. Stručná charakteristika práce

Předložená práce (celkový rozsah 260 stran) zkoumá ve třech samostatných studiích věnovaných Polsku 80. let, procesu znovusjednocení Německa a československé/české transformaci politiku britské konzervativní vlády a zejména její předsedkyně Margaret Thatcherové (1979-90) vůči zemím střední Evropy. Autor se tak věnuje jednomu z nejméně prozkoumaných aspektů britské zahraniční politiky thatcheristické éry („německá“ studie je v tomto ohledu výjimkou), a činí tak na základě zpracování rozsáhlého souboru nově (zčásti pak přímo pro potřeby jeho výzkumu) zpřístupněného archivního pramenného materiálu britské vlády. Práce vykresluje plastický, neidealizovaný obraz britské zahraniční politiky, rozkročené mezi tradicí pragmatické a poněkud reaktivní profesionální reálpolitiky, nápadnou finanční skoupostí, konzervativním idealismem ministerské předsedkyně a současně jejich osobních a osobnostních limitů, to vše v kontextu smyslu pro jedinečnost a symbolickou hodnotu britské měkké moci i samotné postavy premiérčiny a specifík britského vztahu s nejsilnějšími aktéry světové velmocenské arény.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Kolega Ondřej Šmigol předložil bezesporu původní a obsahově velmi zajímavou práci, jež s určitými (častěji formálními, méně často obsahovými) výhradami splňuje nároky, jež jsou na disertační práce obhajované na Univerzitě Karlově kladeny. Práce je koncipována jako soubor tří samostatných studií; úroveň a přesvědčivost jednotlivých (zejména prvních dvou) studií podle mého názoru v některých ohledech převyšuje přesvědčivost celkového rámce, do něhož jsou zasazeny.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Především v rámci jednotlivých kapitol je autorův výklad srozumitelný a argumentace podložená; několik míst, u nichž bych rád, aby se k nim autor vrátil při obhajobě, uvádím v sekci IV.

Na úrovni celku – tří dílčích studií sevřených úvodní (část „Struktura a teze“) a závěrečným shrnutím (obě části se mimochodem dosti dublují) - hodnotím konzistentnost práce o něco níže. Některé v úvodu naznačené společné linie tázání se mi jeví být ne plně zodpovězeny, jakkoli autor své indikativní závěry i předesílá – příkladem je ambice situovat práci do debaty mezi tradičním (heroickým) a revizionistickým výkladem thatcherismu či posoudit „nakolik by se politika lišila, nebýt Thatcherové“ (s. 10).

Třetí, „československá“ kapitola práce se svým časovým horizontem, tematickou fragmenovaností a v podstatě celkovým uchopením a cíli zbytku práce vymyká. Jakkoli chápu autorovo přání zúročit již uskutečněný výzkum a poukázat na nosnost programového, ideologického a symbolického odkazu thatcherismu v českých zemích, práce by podle mého názoru působila mnohem organičtěji bez zařazení podkapitol věnovaných „klausismu“ a pokusu o porovnání obou fenoménů (i pro jejich slabší bibliografickou a pramennou oporu, kde autor místy až příliš spoléhá na perspektivu dvou účastníků – jeden knižní bilanční rozhovor /T. Ježek/, jedno interview /D. Tříška/) a zaměřil se úžeji na britskou politiku vůči ČSSR/ČSFR v časovém horizontu vymezeném funkčním obdobím Margaret Thatcherové.

2. Formální úroveň práce

K formálním náležitostem práce mám několik připomínek.

Práce využívá pouze dvou úrovní nadpisů (nejsem si jist, zda to byl záměr, např. podkapitola „Polsko-britské vztahy v letech 1982 až 1988“ se časově překrývá s navazujícím textem a při striktně chronologickém pojetí celé kapitoly tak jde vlastně o neoznačený nadpis vyšší úrovně) a řada textových celků je velmi dlouhá (nečleněná podkapitola „Vyjednávání 2+4“ má téměř 30 stran!), což komplikuje orientaci v práci.

Stylistická úroveň práce je celkově solidní a svěží, byť občasné chybné psaní i/y („Britové mývali pragmatičtější přístup“ – s. 11; „existovali dvě Thatcherové“ – s. 250) či jiné gramatické chyby („cesta by byla ... stížena“, s. 19; opakovaný překled „détante“ – s. 68) vyvolávají rozpaky (kolísá též psaní thatcherismus/Thatcherismus). Povšiml jsem si poměrně velkých rozdílů ve stylu: v „polské“ kapitole a úvodních pasážích autor inklinuje k žurnalistickým a hovorovým formulacím („Thatcherová na to neskočila“ – s. 18; situace polské ekonomiky byla „tragická“ - opakovaně) v míře, jíž by se disertační práce určitě měly vyvarovat; v „německé“ kapitole je jeho styl místy dosti sarkastický. „Československá“ kapitola je v tomto ohledu nejvíce neutrální, její problém je spíše koncepčního charakteru.

Chápu, že použitá citační norma vychází z pravidel určených FF UK a pokud by v tom fakulta spatřovala zásadní problém, práce by nebyla prošla malou obhajobou. Používání zkrácených bibliografických záznamů i při první citaci nicméně považuji za dosti nestandardní – nejpatrnější je to na odkazech typu č. 887 či č. 1004, kde místo obvyklého záznamu nacházíme pouhý link. Zarazilo mě též, že ne všechny odkazy odpovídají (např. hned odkaz 12 – v textu citován Vinen, v poznámce Lawson; Hurd vs. Howe v pozn. 306). Některé pasáže by si zasloužily důslednější zdrojování (např. oddíl „Pojmy“, zejména str. 27-29, anebo uvedení do postoje Thatcherové k německé otázce na s. 111nn – zde na s. 112 chybí odkaz i u přímého citátu).

Závěrečná bibliografie je nekompletní – nefiguruje zde jediná (!) ze tří monografických prací polské provenience, o nichž autor hovoří jako o svých zdrojích na s. 27.

Všichni protagonisté by měli při prvním jmenování být uvedeni celým jménem a funkcí, již zastávali (v práci tomu tak není u Jiřího Dienstbiera a, nemýlím-li se, ani u Václava Havla).

3. *Práce s prameny či s materiálem*

Práce s primárními zdroji a energie do ní (a do samotného heuristického procesu) vložená patří podle mého soudu k nejsilnějším stránkám práce. Cenné je nejen originální zpracování archivních materiálů britské vlády, ale rovněž i relevantních účastnických svědectví dostupných prostřednictvím programu *British Diplomatic Oral History Programme*.

Autor prokázal dobré zvládnutí reálií britského politického systému, pouze překlad kabinetních výborů (Committees) jako „komise“ je poněkud matoucí. Z mého více politologického pohledu autor mohl a měl – s ohledem na skutečnost, že pnutí mezi FCO a premiérkou/PMO je jednou ze stěžejních tematických linií v jeho bádání - na základě příslušné literatury (namátkou Gaskarth 2013, Garnett a kol. 2017 apod.) alespoň stručně představit institucionální systém tvorby britské zahraniční politiky a postavení ministerského předsedy v něm.

4. *Vlastní přínos*

Předložená práce jednoznačně dostala nárokům na původnost badatelského příspěvku, jež jsou na disertační práce kladeny.

IV. **Dotazy k obhajobě**

Při diskusi o rozdílech v přístupu Margaret Thatcherové a FCO k zahraniční politice pracujete s kontrastem prosazování britských zájmů (MT) vs. prosazování britského vlivu (FCO). Z jakého pojetí konceptu (národních) zájmů vycházíte, a jak, kde a kým konkrétně byly v daném období formulovány?

V závěru práce postrádám dvě věci, které by u absolventských prací měly součástí formálního závěru být: zpětné explicitní vztahování poznatků, k nimž autor dospěl, k literatuře a odborným rozpravám, v nichž je výzkumný projekt ukotven, a naznačení možných směrů dalšího bádání. Prosím kolegu, zda by při obhajobě mohl obě alespoň v krátkosti doplnit.

Na s. 26 uvádíte, že v práci „nechybí ani pokus analyzovat myšlenky lidí z „ulice““. Mohl byste prosím upřesnit (nejde-li o citované průzkumy veřejného mínění), kde v práci tak činíte, jakou metodu používáte a k jakým výsledkům jsem dospěl?

Na s. 25 uvádíte, že pohlaví Margaret Thatcherové Vaše práce nepovažuje za z hlediska zahraniční politiky za důležité. Možná to platí pro sklonek její premiérské dráhy, kdy již byla nejdéle úřadující hlavou vlády mezi velmocemi, nestál ale despekt, s nímž se coby žena osobně setkávala ze strany svých zkušenějších francouzských a německých protějšků, na počátku dlouhodobého konfliktu, který vedla v ES?

Na s. 106 hovoříte o „mixu opravdového britského altruismu (...)“ – domníváte se, že s souvislostí s britskou zahraniční politikou, a především v období konzervativních vlád, je možné o „altruismu“ hovořit, a v jakém smyslu?

Co přesně znamenalo, měl-li Hans-Dietrich Genscher „mnohem *internacionálnější* pohled na svět“ (s. 21) či Václav Havel „znepokojivě *naturalistní* nározy na bezpečnostní uspořádání v Evropě“ (s. 209)? (Smyslem této připomínky je upozornit, že ne všechny přeložené citáty z dokumentů jsou samy za sebe plně srozumitelné).

Není Vaše tvrzení na s. 216, že „Jejich [Britů] cílem, jako nejeuroskeptičtějšího národa v Evropě, bylo vždy ES a později EU co nejvíce oslabit“ na úrovni disertační práce přejí jen příliš schematické?

V. Závěr

Maje v živé paměti vlastní boj s disertační prací, o to srdečněji gratuluji kolegovi Šmigolovi k dokončení zajímavého a vysoce původního díla. Jakkoli mám za to, že je k předložené práci oprávněně možné vznést řadu povětšinou dílčích připomínek – kvůli nimž by myslím neměla být v současné podobě publikována jako monografie – mohu zkušební komisi doporučit, aby ji při zdařilém průběhu obhajoby klasifikovala stupněm „Prospěl“.

Předběžně klasifikuji předloženou disertační práci jako *prospěl/a*

V Praze dne 19. 4. 2022